

פרק רביעי

מוסדות המדינה

פעולות הביקורת

נערכה ביקורת במינהל מלוות המדינה ; כן נערכה ביקורת על כמה מסעיפי המאזן. בהמשך לביקורת על הזמנת אסימונים להטבעת מטבעות (ראה דו"ח שנתי 14, עמ' 509), נבדקו סדרי המשלוח של מטבעות ישנים לחו"ל לשם התכתם. הממצאים הובאו לידיעת נגיד הבנק.

מינהל מלוות המדינה

ניהול מלוות המדינה המונפקים בארץ — מכירת ניירות הערך לבנקים ולשאר המפיצים, רישומם הסדיר, הטיפול בהנפקתם ובפדיונם, לרבות תשלומי הריבית והפרשי הצמדה — הוא, בהתאם לחוק, בידי בנק ישראל. גם ביצוע ההגרלות של מלוות, שפדיונם הוא בדרך של הגרלות, וכן הטיפול במלוות חובה, שאת תמורתם גובה נציבות מס הכנסה, הם בידי הבנק.

בשנת 1965 היו בניהולו של הבנק כ-80 מלוות פנים. סכומם הכולל, שנמצא במחזור, הסתכם בסוף אותה שנה בלמעלה מ-800 מיליון ל"י ערך נקוב. הבנק מנהל גם מלוות של מספר גופים ציבוריים (ראה דו"ח שנתי 10, עמ' 265/6).

יחידה מיוחדת בבנק ישראל — מינהל מלוות המדינה — מבצעת את הפעולות הכרוכות בניהול המלוות. חלק ניכר מפעילותה היא אחזקה בעין של ניירות ערך מהסוגים, שהופצו על ידי הבנק, והשייכים לאוצר, לגופים ציבוריים אחרים ולבורסה לניירות ערך בתל אביב. במינהל מופקדים גם ניירות ערך מסוגים אחרים, לרבות אלה, שחברות ביטוח הפקידום מטעם האוצר בהתאם לחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשי"א—1951 (ס"ח 79, עמ' 221), ושנמסרו לבנק לשם החזקתם במשמרת ולטיפול סדיר בהם.

בחודשים אוגוסט — ספטמבר 1965 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על עסקאות מינהל מלוות המדינה, על סדרי האחזקה של ניירות ערך וסדרים ארגוניים אחרים של היחידה.

א.

הסכמים

משרד מבקר המדינה דן עם הבנק על העובדה, שבין הבנק לבין האוצר והגופים האחרים אין הסכמים, שיסדירו את תחומי הפעולות של הבנק וגבולות אחריותם של הצדדים במסגרת ניהול המלוות, אחזקת המלאי ושמירתו. הנהלת הבנק הסבירה, שלדעתה אין צורך בהסכמים כאלה עם האוצר, מאחר שהיתסים בין שני הגופים הוסדרו בחוקי המלוות ובתקנותיהם. לדעת הביקורת, נוכח ההיקף הגדול של פעולות הבנק בשטחים אלה, שבהם הוא פועל בעיקר בסוכן ונאמן של גופים אחרים, מוטב, שייערכו הסכמים, שישמשו בסיס

וקווי הנחייה לפעולותיו השוטפות של הבנק בתחום נה. הבהרה מפורשת תגביר את העירנות לאותם אספקטים, שהצדדים אחראים להם. הדבר יהיה לתועלת אף בנסיבות, שבהן אין לצפות לחילוקי דעות, שיש להם משמעות כספית.

אשר להסכמים עם גופים ציבוריים, שאת ניירותיהם מנפיק הבנק או שלזכותם הוא מחזיק ניירות ערך, הודיע הבנק, שהוא מטפל בעניין זה ומקווה, שבקרוב יחתמו ההסכמים.

פעולות במלוות פנים

החל בשנת 1960 מונפקים ומופצים לציבור מלוות קצר מועד ומלוות פיתוח תש"ך בסדרות תקופתיות שונות. תנאי ההנפקה נקבעו בחוקים מיוחדים, המתירים לממשלה לקבל מלוות אלה, ובתקנות, המתפרסמות מדי פעם בפעם על ידי שר האוצר לגבי כל סדרה וסדרה של המלוות.

(1) על פי חוק מלוות קצר מועד, תש"ך—1960 (ס"ח 310, עמ' 48), יקבע שר האוצר בתקנות לגבי כל סדרה סך כל שווייה הנקוב של הסדרה, יום הוצאתה, שיעור הריבית, דרכי פדיון ושווין הנקוב של איגרות החוב ונוסחן. סעיף 10 לחוק קובע:

"(א) שר האוצר רשאי לבוא לידי הסכם עם אדם, שיקבל על עצמו הפצת איגרות החוב... ולשלם לו עמלה כפי שיקבע שר האוצר בתקנות;

(ב) איגרות חוב שלגביהן לא נעשה הסכם לפי סעיף קטן (א) רשאי שר האוצר להתיר את מכירתן בפחות משווין הנקוב".

שר האוצר לא השתמש עד עתה בסמכויותיו לפי סעיף קטן (א): המכירות של איגרות חוב מלוות קצר מועד מתנהלות לפי התנאים, שנקבעו בסעיף קטן (ב), היינו "בפחות משווין הנקוב" (בדיסאג'יו), ושר האוצר קבע את גובה הדיסאג'יו, בהודעה לבנק ישראל, לכל סדרה וסדרה של המלוות.

במשך חמש השנים, שעברו מאז שהחוק אושר, פורסמו למעלה מ-600 "תקנות מלוות קצר מועד", שהתבדל ביניהן הוא תאריך ההוצאה, מועדי הפדיון (לאחר 181, 273, 364, 546 יום) ומספר הסדרה. הריבית בכל המקרים היא קבועה, וזיסות התשואה לפי תנאי השוק ולפי המגמות של המדיניות המוניטארית נעשה, כמקובל במדינות רבות לגבי ניירות ערך מסוג זה, בדרך של הנפקה בדיסאג'יו (או בפרמיה). שיעור הדיסאג'יו לא פורסם בתקנות, והחוק אף אינו דורש את פרסומו; על שיעור הדיסאג'יו, שנקבע על ידי שר האוצר, מודיע בנק ישראל מפעם לפעם בחוזרים לבנקים ולשאר המפיצים.

משרד מבקר המדינה הציע, לאור הנסיון, שהצטבר בהנפקת איגרות אלה, לשקול את האפשרות של תיקון הוראות החוק במגמה למנוע הוצאה ופרסום של תקנות כה רבות, שתוכנן וזה בעיקרו, במיוחד בשאינן כוללות קביעה של אותו הנתון (שיעור הדיסאג'יו) המשתנה לפי הנסיבות, ושבזו תלויה לגבי הציבור המשמעות המעשית של ההודעה. הבנק ומשרד האוצר הודיעו, שהם מקבלים את ההצעה ויפעלו על פיה.

(2) במקרים מסוימים קנה הבנק על חשבונו מהאוצר איגרות חוב מתוך יתרות של סדרות מלוות קצר מועד, שנשארו בידי מינהל מלוות המדינה, מאחר שלא נמכרו לציבור בתאריכי ההנפקה; לאחר מכן מכר הבנק איגרות אלה לבנקים, לעתים אף באותו יום שבו קנה אותן, במחירים שונים ממחירי הקנייה. משרד מבקר המדינה המליץ, שבנק ישראל יברר,

אם ברכישות אלה מהאוצר ניתן לראות קניות בשוק של ניירות ערך על פי סעיף 46 (א) לחוק בנק ישראל, תשי"ד-1954 (ס"ח 164, עמ' 192).

(3) התקנות למלוות פיתוח, תש"ך-1960, קובעות את העמלה למפיץ איגרות החוב של מלווה זה בשיעור שלא יעלה על 2% מהערך הנקוב שלהן. האיגרות הוצאו בתנאי הצמדה, ולגבי אותן הסדרות, שהיו צמודות למדד יוקר המחיה, נקבע הבסיס לפי המדד, שפורסם לאחרונה לפני יום הוצאתן. לגבי אותן איגרות, שהופצו לאחר מועד הוצאתן, נוהג הבנק בכל חודש, עם פרסום המדד החדש על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לערוך את החישובים של שערי ההפצה של האיגרות האלה תוך התחשבות בשינויים, שחלו במדד, ובתוספת הריבית, שהצטברה מיום ההוצאה, ולהודיע על השער החדש בחוזר לכל הבנקים והמפיצים האחרים.

סדרה אחת של איגרות מלווה פיתוח צמודות למדד יוקר המחיה, בסכום כולל של 6 מיליון ל"י ערך נקוב, הוצאה ביום 13.12.1962, כשהמדד שחל על סדרה זו היה 124.9 נקודות. בנובמבר 1963 עלה המדד ל-131.9 נקודות, ומכוח העלייה הזאת ותוספת הריבית, שהצטברה מיום ההוצאה עד 16.12.1963, התבטא שיעור העלייה של הערך, לגבי אותה סדרה לפי חישובי המינהל ב-11.52%. בהתאם לכך פרסם המינהל ב-16.12.1963 חוזר לבנקים, ובו הציע את יתרת הסדרה הנ"ל בשער של 111.52. אף על פי כן מכר המינהל למחרת היום, לפי הוראות האוצר, וכן במשך אותו חודש, איגרות חוב מסדרה זו למאסד כספי אחד בסכום כולל של למעלה מ-3.5 מיליון ל"י בשער של 106.5 ו-107.0, היינו בשער ההנפקה בתוספת הריבית שהצטברה, ללא התוספת בגין עליית המדד; המינהל לא פרסם לגבי אותה סדרה חוזר מתוקן על השער החדש. מכירות דומות, ללא התחשבות בשינויים במדד, שנעשו גם הן לפי הוראות האוצר, נמצאו על ידי הביקורת בשלוש סדרות נוספות, שנמכרו לשני מוסדות כספיים אחרים.

ב.

סדרי ההחזקה של ניירות ערך

המינהל מחזיק בחדרי כספת את ניירות הערך לסוגיהם השונים — אלה, שבניהולו של הבנק, ואלה, שנמסרו לידי למשמרת. ניירות הערך שברשותו מסווגים לפי תדירות תנועתם המצופה, ובהתאם לכך הם שמורים בחדרי כספת נפרדים; ההוראות בדבר סדרי הבטחון שונות הן לגבי הסוגים השונים.

בחדרי הכספת שוררת צפיפות רבה, המכבידה על קיום ההוראות בדבר סדרי הבטחון ועל העבודה התקינה של עובדי הכספת. הצפיפות מקורה במידה רבה בהצטברות של כמויות גדולות של טפסים, איגרות חוב שלא הופצו ו"אגרות חוב על שם" מבוטלות או פגומות.

הביקורת הדגישה את החשיבות שבקביעת נוהל, אשר יבטיח, כי בכספת יאוחסנו רק אותם ניירות הערך הדורשים שמירה וטיפול של ממש. הוצע לערוך בדיקה — לפי המבחן האמור — של ניירות הערך המאוחסנים, ולבער את כל אלה, שאין תכלית בהחזקתם. אשר לגניירות הערך שבטלן, אך עוד לא הגיעה השעה לביעורם, יש לדאוג לאחסונם מחוץ לחדרי הכספת בתנאי הבטחון המתאימים להם.

נוסף על תדרי הכספת קיים בבנק גנון של ניירות ערך, שבו מרוכזים בעיקר תלושים ואיגרות חוב למוכ"ז, שנפרדו ובוטלו, השמורים בו עד למועדי ביעורם.

— אינו מתנהל רישום תקין של מסמכי הגנון — לא של אלה, המתקבלים באורח שוטף, ולא של אלה, שנתקבלו בעבר. רוב המסמכים תקופת החזקתם הסבירה עברה מכבר, ויש אפוא לבערם.

— סדרי הבידוק הפנימי, הנהוגים בכספת, אינם עונים במידה מספקת על הדרישות הסבירות בתחום זה. כרטסת המלאי של ניירות הערך מתנהלת ומוחזקת בחדרי הכספת: אותם עובדים עוסקים בקבלת ניירות ערך לכספת ובניפוקם מתוכה ועורכים את הרישומים בכרטיסי הבקרה, הנמצאים ליד כל תא שבכספת, ובכרטסת המלאי של הכספת; עובד הכספת, המכין את ההתאמה החודשית של היתרות בכרטסת המלאי, הוא שעורך את ההשוואה של הנתונים האלה אל נתוני המלאי, המתנהלים במחלקת הנהלת החשבונות. לדעת הביקורת דרושות הוראות בוללות לסדרי הבידוק, הנוגעים למלאי ולרישומים עליו, ובמיוחד להפרדת התפקידים, ולבידוק תקופתיות.

ניירות הערך שבכספת נבדקים בדרך של ספירות חלקיות במישורי הטיפול השונים בהם, בכלל זה ספירה אחת בסוף השנה, הנערכת לפי מדגם על ידי ועדה, המתמנית למטרה זו מתוך הפקידות הבכירה של הבנק.

— הספירות אינן נערכות על פי תכנית, שתבטיח ספירת כל המלאי במשך שנת כספים אחת. לדעת הביקורת מן הדרוש, שהמינהל יעבד תכנית אב, שתנחה את עריכת ספירות המלאי השונות, כדי שיהיה בהן להקיף בתדירות מספקת את המלאי כולו.

הבנק הודיע, שיפעל להגשמת דרישות הביקורת: ייקבעו נוהלים לאחסון ניירות הערך, לעדכוןם ולרישומם הסדיר בגנון; ייעשה למען הפרדה בין תפקידי הטיפול בניירות ערך לבין תפקידי ניהול כרטסת המלאי, ולמען הבטחת סדרי בידוק פנימי נאותים; תעובד תכנית אב לספירות המלאי.

סדרים ארגוניים

הפעולות, המבוצעות על ידי מינהל מלוות המדינה, הן מגוונות ומהוות שילוב של פעולות פיננסאיות וטיפול פסי בניירות ערך; השילוב בא לידי ביטוי החל ברישום ההנפקות הרבות לסוגיהן, הפצתן והחזקתן וכלה בפעולות הפרעון המרובות של קרן וריבית, החלות במועדים הפזורים על פני כל השנה. משום כך נודעת חשיבות לקביעת נוהלי עבודה תקינים ולמעקב מתמיד אחר קיומם.

— נוהלי העבודה המחייבים במינהל נקבעו ברובם בשנים 1961 ו-1962. מאז נקבעו בכתב נוהלי עבודה רק כאשר נתווספו תחומי פעולה חדשים או כשחלו שינויים מהותיים בתחומי פעולה קיימים; לא נעשו צעדים לחידושם ועדכוןם של כלל הנוהלים המחייבים במגמה לנצל נסיון שנרכש, להגביר את היעילות ולשפר את סדרי הבידוק. בקשר לכך הצביעה הביקורת, שהנוהלים שהוצאו הוגדרו בדרך כלל כארעיים, דבר, שמצד אחד מורה על ההכרה, שיש צורך לשנותם ולשפרם, אך מצד אחר עלול לגרוע מהערכת אופיים המ- חייב של הנוהלים בתודעת העובדים.

הביקורת המליצה לעדכן, ובמידת הצורך לתקן ולהשלים את הנוהלים הקיימים, ולהוציא לאחר מכן קובץ של כל הנוהלים הנוגעים לעבודת המינהל.

— תרשים על המבנה הארגוני של המינהל על מחלקותיו ותפקידיהן בערך לאחרונה בשנת 1962; מאז חלו במינהל שינויים בעקבות התפתחויות שונות בפעולותיו, אולם התרשים לא עודכן.

אישורים של בעלי החשבונות

היחידה מנהלת חשבונות רבים עם גורמים אחרים על סכומי כסף ועל ניירות ערך, והיתרות בחשבונות אלה הן בדרך כלל גדולות. לכן חשבוות התאמות תקופתיות עם בעלי החשבון.

— לגבי סוף שנת 1964 לא פעל המינהל במידה מספקת לקבלת אישורי יתרות. בולטים במיוחד סכומי היתרות בחשבונות של בנקים גדולים וחברות ביטוח, שלגביהם לא נתקבלו האישורים הדרושים.

הבנק הודיע, שמינה אחראי על הריכוז והפיקוח בעניין זה.

מאזן בנק ישראל וחשבון רווח והפסד

המאזן של בנק ישראל ליום 31.12.1965 וחשבון רווח והפסד של הבנק לשנת 1965 מובאים להלן (ראה עמ' 612 ו-613).

מאזן

סכום המאזן הגיע ליום 31.12.1965 ל-2,858 מיליון ל"י, לעומת 2,575 מיליון ל"י במאזן ליום 31.12.1964. העלייה בסכום המאזן היא למעלה מ-11%, לעומת עלייה של 3.5% בשנה הקודמת.

החשבונות המקבילים בתוך המאזן ליום 31.12.1965 הסתכמו ב-419.3 מיליון ל"י, לעומת 341.5 מיליון ל"י במאזן הקודם — עלייה ב-23%. סכום יתר החשבונות היה ביום 31.12.1965 2,439 מיליון ל"י, לעומת 2,233 מיליון ל"י במאזן הקודם — עלייה בסך 206 מיליון ל"י או כ-9%.

עלייה זו בסך 206 מיליון ל"י נובעת, בצד ההתחייבויות, בעיקר מעלייה בסכום שטרי הכסף במחזור ב-70 מיליון ל"י, ובפקדונות מוסדות בנקאיים וכספיים ב-264 מיליון ל"י: 25 מיליון ל"י בחשבון עו"ש, 54 מיליון ל"י בפקדונות לזמן קצוב ו-185 מיליון ל"י בפקדונות במטבע חוץ. לעומת זאת היתה ירידה בפקדונות הממשלה (בלירות ובמטבע חוץ) בסך 124 מיליון ל"י.

בצד הנכסים עלו בעיקר הנכסים במטבע חוץ, בסך 294 מיליון ל"י, ושטרות שנוכו במטבע חוץ, בסך 18 מיליון ל"י, לעומת ירידה בסך 106 מיליון ל"י במקדמות לממשלה, לרבות המקדמה לפרעון חובות במטבע חוץ.

השינויים בתרכב הנכסים וההתחייבויות

להלן הערות בדבר השינויים העיקריים, שחלו בסעיפי הנכסים וההתחייבויות במאזן הבנק לעומת המאזן הקודם.

שטרי כסף ומעות במחזור

מופיעים במאזן ליום 31.12.1965 בסך 686.6 מיליון ל"י, לעומת 616.7 מיליון ל"י במאזן הקודם — עלייה ב-11%. לפי ספרי הבנק הגיע סכום שטרי הכסף והמעות במחזור ביום 16.11.1965 לסך 752.5 מיליון ל"י, הסכום הגבוה ביותר, שאליו הגיע עד כה.

משרד מבקר המדינה ערך סיכום של כלל החשבונות שלא במטבע ישראלי בטבלה המובאת להלן. מהטבלה יוצא, שכלל הנכסים הכלולים בחשבונות אלה עלו ב-1965 בסך 308.4 מיליון ל"י, וכלל ההתחייבויות בסך 145.5 מיליון ל"י. עודף הנכסים במטבע חוץ על ההתחייבויות במטבע חוץ עלה אפוא במשך שנה זו ב-162.9 מיליון ל"י, לעומת עלייה ב-57.5 מיליון ל"י בשנה הקודמת.

חשבונות שלא במטבע ישראלי (למעט חשבונות מקבילים)
במטבעות השונים לפי השערים בסוף כל שנה — במיליוני ל"י (1 \$ = 3 ל"י)

31.12.1964	31.12.1965	
נ כ ס י ם		
167.1	167.4	זהב
37.5	37.5	זהב — השתתפות בקרן המטבע הבינלאומית
1,430.4	1,724.2	נכסים במטבע חוץ
22.4	24.8	חשבונות סילוקין בקשר להסכמים מסחריים
10.8	11.7	השתתפות במוסדות כספיים בינלאומיים
47.1	65.2	שטרות שנוכו — מטבע חוץ
43.9	36.8	הלוואות למדינות ובנקים זרים
1,759.2	2,067.6	עלייה בסך 308.4
ה ת ח י י ב ו י ו ת		
779.5	965.1	פקדונות מוסדות בנקאיים במטבע חוץ
111.7	77.9	פקדונות הממשלה במטבע חוץ
15.9	9.6	חשבונות סילוקין בקשר להסכמים מסחריים
907.1	1,052.6	עלייה בסך 145.5
852.1	1,015.0	עודף הנכסים על ההתחייבויות במטבע חוץ
		עודף הנכסים על ההתחייבויות
		במטבע חוץ עלה אפוא ב-1965 בסך 162.9

נכסים במטבע חוץ

סעיף הנכסים במטבע חוץ מופיע בסכום של 1,724.2 מיליון ל"י, לעומת 1,430.4 מיליון ל"י במאזן הקודם. חלה אפוא עלייה בסך 294 מיליון ל"י בקירוב, היינו בשיעור של 20%.

כמו בעבר בכללים בסעיף: מזומנים, יתרות בחשבונות עובר ושב בבנקים זרים, שטרי אוצר של מדינות זרות, שטרי חליפין סחירים, פקדונות בבנקים לזמן קצוב, איגרות חוב סחירות. אין הבנק מציג במאזנו נכסים אלה בנפרד לפי דרגות נזילותם. לביקורת הומצא פירוט של הפקדונות בבנקים ויתר הנכסים.

סעיף זה מופיע בסך של 65.2 מיליון ל"י, לעומת 47.1 מיליון ל"י במאזן של השנה הקודמת. הגידול בפורטפוליו (תיק השטרות) בסך 18.1 מיליון ל"י נבע בעיקר מכך, שבעבר היה הבנק נוהג למכור למוסדות הבנקאיים שטרות במטבע חוץ, שנוכו על ידיו. בסוף 1964 הגיעה היתרה של מכירת שטרות אלו לסך 15.6 מיליון ל"י. סכום זה נכלל במאזן של אותה שנה בסעיף ערבויות. בפברואר 1965 הפסיק הבנק את הפעולות של מכירת שטרות, שנוכו על ידיו, לבנקים המסחריים, והדבר בא לידי ביטוי בהגדלה יחסית של הסעיף הנדון. במאזן ולהקטנה מתאימה בסעיף ערבויות (ראה להלן). העלייה הנוספת בסך 2.5 מיליון ל"י נבעה מפעולות שוטפות.

הלוואות למדינות ובנקים זרים

סעיף זה מופיע בסך 36.8 מיליון ל"י, לעומת 43.9 מיליון ל"י במאזן של השנה הקודמת. הירידה נטו 7.1 מיליון ל"י נבעה מכך, שהסכומים שעמדו לפרעון, בסך כולל של 13.7 מיליון ל"י, נתקבלו, ומאידך ניתנו הלוואות חדשות בסך כולל של 6.6 מיליון ל"י. הלוואות אלו עומדות לפרעון: 12.7 מיליון ל"י בשנת 1966, 11.2 מיליון ל"י בשנת 1967, והיתרה בסך 12.8 מיליון ל"י בשנים 1968 ואילך.

להלן ניתן ריכוז של חשבונות הממשלה בבנק, שערך משרד מבקר המדינה על פי הנתונים במאזן בנק ישראל.

התפתחות בחשבונות הממשלה
(במיליוני ל"י)

31.12.1964	31.12.1965	
		בין נכסי הבנק נכללו :
		חוב הממשלה לזמן ארוך
69.4	69.4	שטרי אוצר
77.2	77.2	שטרי מקרקעים
92.4	92.4	מקדמת קליטה ובטחון
2.1	—	שטרי התחייבות של הממשלה
111.0	57.4	מקדמה — פרעון חובות במטבע חוץ
352.1	296.4	
		חוב שוטף של הממשלה
52.7	—	מקדמות לממשלה
404.8	296.4	ס"ה חובות הממשלה בין הנכסים
		בין התחייבויות הבנק נכללו :
104.1	12.6	פקדונות הממשלה
111.7	77.9	פקדונות הממשלה במטבע חוץ
215.8	90.5	ס"ה זכויות הממשלה בין התחייבויות
189.0	205.9	חוב הממשלה נטו

לפי ריכוז זה עלתה יתרת החשבונות לחובת הממשלה מסך 189.0 מיליון ל"י ב-31.12.1964 לסך 205.9 מיליון ל"י ליום 31.12.1965; עלייה בסך 16.9 מיליון ל"י — 9%.

שטרי התחייבות של הממשלה

באפריל 1965 פרעה הממשלה את היתרה של 2.1 מיליון ל"י מתוך שטרי התחייבות בסך כולל של 4.1 מיליון ל"י, שהממשלה נתנה לבנק בשנת 1954 לכיסוי סכום המעות שהיו במחזור. בשעת ייסוד הבנק (ראה דו"ח שנתי 14, עמ' 513, ודו"ח שנתי 15, עמ' 587—588).

מקדמה — פרעון חובות במטבע חוץ

(ראה דו"ח שנתי 14, עמ' 513, ודו"ח שנתי 15, עמ' 587). בשנת 1965 הקטינה הממשלה את חובה לבנק ישראל מתוך המקדמה, בפרעה לבנק את סכומי החובות, ובכללם ריבית, בתאריכי הפרעון המקוריים, והחשבון מופיע במאזן ביתרה של 57.4 מיליון ל"י. מסכום זה עומדים לפרעון בשנת 1966 כ-45 מיליון ל"י, והיתרה בשנת 1967.

הרווחים של הבנק מעסקה זו הסתכמו עד כה, היינו בשלוש השנים 1963—1965, ב-16 מיליון ל"י בקירוב, וסכום זה עולה במידת-מה על התשואה, שהבנק היה יכול להשיג תוך השקעת הסכום הנדון בדרכו המקובלת.

מקדמות לממשלה — פקדונות הממשלה

בפברואר 1965 סוכם בין נגיד בנק ישראל לבין האוצר, שלהבא ינהג בנק ישראל, לגבי חשבונות הממשלה, לקזז במאזנים כדורש את המקדמות, השוטפות לממשלה נגד יתרת פקדונות הממשלה בבנק. ואמנם במאזנים החודשיים של הבנק, מסוף חודש פברואר 1965, מופיע הסעיף "מקדמות לממשלה" באפס, פרט לחודש אפריל 1965, שבו עלו המקדמות לממשלה על פקדונותיה בסך מיליון ל"י.

עוד סוכם בנובמבר 1965 בין נגיד בנק ישראל והאוצר, שהבנק יתן לאוצר מקדמה עד לשווי של 35 מיליון דולר לשם פדיון מוקדם של חובות במטבע חוץ, בתנאי שיוחק חוק מיוחד לכך, דוגמת חוק המקדמה (פרעון חובות במטבע חוץ), תשכ"ג—1963, או שהסכום יחזור לבנק לפני תום שנת הכספים של המדינה, בהתאם להוראות סעיף 45 לחוק בנק ישראל. על חשבון מקדמה זו משך האוצר עד ליום 31.12.1965 סך של 42.2 מיליון ל"י. החוק לא הוחק עד יום המאזן, ובינתיים קיזז הבנק גם סכום מקדמה זו נגד יתרת פקדונות הממשלה.

דבר זה גרם ירידה בסעיף מקדמות לממשלה עד לאפס, והיה גם אחד הגורמים לירידה הגדולה בסעיף פקדונות הממשלה. על אף המקדמה האמורה מנובמבר 1965 עלה החוב הכולל של האוצר לבנק במשך השנה רק בסכום קטן יחסית, וזאת בגלל הפרעון, שנזכר לעיל, בסכום של 53 מיליון ל"י מתוך "מקדמה" — פרעון חובות במטבע חוץ.

כמו בכל שנה זיכה הבנק בסוף השנה את החשבון השוטף של הממשלה בסכום הרווח הנקי. רווח זה הגיע לסך 34,458,842 ל"י, לעומת סך 24,945,740 ל"י בשנה הקודמת.

חשבונות מקבילים

החשבונות המקבילים במאזן הסתכמו ב-419.3 מיליון ל"י, לעומת 341.5 מיליון ל"י במאזן הקודם. העלייה ב-77.8 מיליון ל"י נבעה מעליות ניכרות בשני סעיפים וירידה בסעיף שלישי, לפי הפירוט דלהלן:

חשבונות עודפי מזון

עלייה ב-22 מיליון ל"י, שנבעה בעיקר מהגדלת יבוא המזון בתקופה בין אוקטובר לסוף השנה.

אשראים דוקומנטאריים, שנפתחו או שקוימו בקשר להסכמי תשלומים

העלייה בסך 73.7 מיליון ל"י באה בעיקרה משתי סיבות: (א) גידול היקף היבוא הממשלתי; (ב) הווארך משך האשראי כשהממשלה אינה קונה בתנאי מזומנים נגד דוקומנטים.

ערבויות שניתנו

הירידה ב-17.9 מיליון ל"י היא בעיקרה תוצאה מהפסקת המכירה לבנקים מסחריים של שטרות, שנוכו על ידי בנק ישראל, ושבעבורם נשא הבנק באחריות בתור מסב.

בנק ישראל — מאזן ליום 31 בדצמבר 1965
בחשואה למאזן ליום 31-12-1964 (בל"י)

31.12.1964	31.12.1965	ה ת ח י י ב ו י ו ת	31.12.1964	31.12.1965	נ כ ס י ם
10,000,000	10,000,000	הון הבנק	167,061,192	167,437,242	זהב
10,000,000	10,000,000	קרן מילואים	37,500,143	37,500,143	זהב — השתתפות בקרן המטבע הבינלאומית
616,700,047	686,640,518	שטרי כסף ומעות במחזור	1,430,391,937	1,724,164,813	נכסים במטבע חוץ
15,939,947	9,646,884	חשבונות סילוקין בקשר להסכמים מסחריים	22,445,773	24,841,085	חשבונות סילוקין בקשר להסכמים מסחריים
1,675,699	2,025,287	פקדונות מוסדות כספיים בינלאומיים	10,825,840	11,733,040	השתתפות במוסדות כספיים בינלאומיים
		פקדונות מוסדות בנקאיים (כולל מוסדות כספיים) בחשבון עובר ושב	69,400,000	69,400,000	שטרי אוצר
261,984,177	286,912,064	פקדונות מוסדות בנקאיים (כולל מוסדות כספיים) לזמן קצוב	77,178,000	77,165,000	שטרי מקרקעים
281,500,000	334,975,000	פקדונות מוסדות בנקאיים במטבע חוץ	92,400,000	92,400,000	מקדמת קליטה ובטחון
779,524,925	965,114,096	פקדונות הממשלה	2,100,000	—	שטרי התחייבות של הממשלה
104,088,969	12,634,492	פקדונות הממשלה — חסכון חובה 1962	111,022,110	57,373,361	מקדמה — פרעון חובות במטבע חוץ
38,360,034	39,713,822	פקדונות הממשלה במטבע חוץ	52,664,500	—	מקדמות לממשלה
111,639,750	77,851,182	פקדונות בקשר להסכמים על עודפי מזון (ראה נכסים)	68,435,893	74,044,738	שטרות שנוכו — מטבע ישראלי
150,315,318	172,349,638	התחייבויות בעד אשראים דוקומנטריים שנפתחו או שקוימו בקשר להסכמי תשלומים (ראה נכסים)	47,130,129	65,197,277	שטרות שנוכו — מטבע חוץ
		התחייבויות בעד ערבויות שניתנו (ראה נכסים)	43,946,541	36,764,945	הלוואות למדינות ובנקים זרים
59,925,108	133,628,364	חשבונות עודפי מזון	150,315,318	172,349,638	חשבונות עודפי מזון (ראה התחייבויות)
131,275,732	113,364,800	נכסי הבנק במקרקעין ובציוד	1	1	נכסי הבנק במקרקעין ובציוד
2,079,433	3,395,860	אשראים דוקומנטריים שנפתחו או שקוימו בקשר להסכמי תשלומים (ראה התחייבויות)	59,925,108	133,628,364	אשראים דוקומנטריים שנפתחו או שקוימו בקשר להסכמי תשלומים (ראה התחייבויות)
2,575,029,139	2,858,252,007	ערבויות שניתנו (ראה התחייבויות)	131,275,732	113,364,800	ערבויות שניתנו (ראה התחייבויות)
		חשבונות אחרים	1,010,922	887,560	חשבונות אחרים
			2,575,029,139	2,858,252,007	

בנק ישראל — חשבון רווח והפסד לשנה שנתיימה ביום 31 בדצמבר 1965
בהשוואה לחשבון רווח והפסד לשנה שנתיימה ביום 31.12.1964 (בל"י)

1964	1965	ח כ נ ס ו ת	1964	1965	ה ו צ א ו ת
82,945,418	95,896,172	ריבית ועמלה שנתקבלו והכנסות אחרות	49,065,440	51,547,234	ריבית ששולמה והוצאות תפעול אחרות
			1,929,278	1,775,534	הדפסה והנפקה של כסף והטבעת מטבעות
			479,280	421,580	הוצאות לבניינים וציוד
			6,525,680	7,692,982	הוצאות מינהלה
			57,999,678	61,437,330	ס"ה
			24,945,740	34,458,842	רווח נקי
82,945,418	95,896,172		82,945,418	95,896,172	

חשבון חלוקת הרווחים

24,945,740	34,458,842	רווח נקי	24,945,740	34,458,842	לאוצר, החשב הכללי
24,945,740	34,458,842		24,945,740	34,458,842	ס"ה